

Judrunden / Håkonshallen / Toldhuset

Deler av Bergen sentrum var en ruinhaug etter eksplosjonen på Bergen havn 20. april 1944. (Foto: NTB-arkiv).

Det store smellet på Bergen havn

GLT
11.4.94

I morgentimene 20. april 1944 for 50 år siden, ble sentrale bydeler i Bergen forvandlet til et brønnende og rykende inferno da 100 tonn sprengstoff, vesentlig dynamitt, eksploderte på Bergen havn klokken 08.39. 102 nordmenn og 56 tyskere mistet livet og 4.800 mennesker ble skadd.

■ 248 hus ble totalskadd og over 4.000 fikk mindre skader. Taket på Håkonshallen raste sammen, og det ble også gjort store skader på andre historiske bygninger. Fartøyer ble slengt på land, hus raste sammen eller tok fyr, takstein fløy avgårde og glassbiter fra tusenvis av knuste vindusruter suste gjennom luften i den sørlige kulingen.

Et hus som befant seg ca 1.000 meter i luftlinje fra eksplosjonsstedet kom i brann, og papirer som tilhørte Bergenske Dampskibsselskab ble funnet i Lindås kommune. De totale skadene beløp seg til vel 60 millioner 1940-kroner, mens byens utgiftsbudsjett i 1939/40 var 39,2 millioner kroner.

■ Eksplosjonsdagen fylte Hitler 55 år, og tyskerne var raskt ute med påstanden om sabotasje.

– En ny uhyggelig sabotasjehandling har igjen gått ut over norsk liv og eiendom, skrev en Oslo-avis. Etterforskningen viste at sprengstoffet var brakt til byen av den nederlandske fraktebåten «Voorbode». Eksplosjonen ble utløst av en brann som startet om bord en halvtimes tid før eksplosjonen.

Fartøyet var i tysk tjeneste og var på vei fra Oslo til Kirkenes da den 16. april la til ved Festningsskaen for å få reparert en maskinskade. Ingen skulle vite hva lasten besto av, og i boken «En dag i april» forteller Odd Strand at mannskapet fikk beskjed om å si

at båten fraktet sement hvis det kom spørsmål. Heller ikke i skipspapirene var den livsfarlige lasten nevnt. Årsaken til katastrofen ble aldri klarlagt, og en av teoriene var bruk av blåselampe eller annen åpen ild om bord i «Voorbode».

■ I Bergen var folk flest mer opptatt av å hjelpe dem som hadde mistet alt de eide enn å spekulere over årsaken. De første dagene etter eksplosjonen var avisenes førstesider fulle av kunngjøringer som fortalte om hvor de skadelidte skulle henvende seg for å få mat

Av Astrid Gjerde, NTB

GLT BAKGRUNN

og husly. Huseiere og leietakere fikk løyve til å kjøpe glass, trematerialer og papplater. Salg av sko, klær og utstyr var forbeholdt de nødlidende, og fiskerne ble bedt om å bringe mest mulig fisk til byen for å hjelpe på matsituasjonen.

Det ble rettet sterke appeller om å gi penger til de rammede, og det ble samlet inn 8,5 millioner kroner. Fylkesordføreren tråtte støttende til ved å forkynne at de som nyttet anledningen til å stjele og plyndre risikerte dødsstraff. To menn som tok sjansen ble dødsdømt, men dommen ble senere omgjort til livsvarig fengsel.

■ Folks hjelpsomhet var større enn noen hadde forestilt seg, og hjelpearbeidet gikk knirkefritt. Hundrevis av friville deltok i oppryddingsarbeidet sammen med folk fra Det sivile luftvern og brannvesenet. Håndverkere strømmet til byen fra nær og fjern, og utenbys øyeleger bisto de mange som hadde skadet synet under eksplosjonen. Bergens barneansyl fikk oppfylt ønsket om noen barnevogner slik at bleke spebarn fikk komme ut i frisk luft.

Det ble startet klesinnsamlinger, private åpnet sine hjem for husville familier, og barn fikk tilbud om opphold på landet.

■ Eksplosjonen viste også at miraklenes tid ikke var forbi. En værelsespike på et av hotellene ryddet opp på et rom i annen etasje da hun plutselig befant seg uskadd nede på gaten. I en totalt ødelagt leilighet fant redningsmannskapene en mor og to sovende barn uskadd i sengen, mens en baby ble funnet naken, men i god behold i en kjeller et annet sted i byen.

Midt oppe i alvoret verserte det historier som lokket smilet fram. Som f.eks historien om mannen som om morgenen 20. april helte parafin på vedkubbene for å få det til å brenne. I det han tente på smalt det. Det haglet med knust vindusglass ikke bare i hans leilighet, men i hele nabolaget.

– Hva har jeg gjort, ropte den fortvilede mannen.

105737